

Ak Partinin “Yeni Muhafazakâr Demokrasi”¹: Türkiye Siyasetinde Adlandırma Problemi

Ahmet Yıldız*

Geçmiş siyasi çizgisini reddederek gelen ve bunu “değişim” sözüyle ifade eden siyasi bir liderin muhafazakarlıkta karar kılmasının ve liderliğini yaptığı, Cumhuriyet tarihinin çok partili dönemdeki en radikal reformlarına imza atan siyasi partisinin, “yeni muhafazakar demokrasi”²ta demir atmasının beraberinde getirdiği ironi, herhalde Türk siyasetinin *sui generis*lerinden biri olmaya adaydır. “Muhafaza etmeyi” temel değer olarak benimseyen bir öğretinin “değişimi” pratik düzlemde şiarlaştıran bir siyasi partiye ideoloji olarak seçilmesi, son tahlilde Türkiye siyasetinin temel belirleyicisi olmaya devam eden Kemalist obskurantizmin dayattığı takıyyeci sinikliğin yeni bir tezahürüdür. “Ya bundadır, ya şundadır, Amerikalı muhafazakardadır” türünden bir basitleme olmasa bile, “yeni muhafazakar demokrasi”³in kalıcı bir siyasi kimliğe dönüşmesi, en azından retorik düzeyinde AK Parti kadrolarında pek de içselleştirilmiş görünmüyor. Bu çalışmada, AK Partinin siyasi ideoloji olarak “yeni muhafazakar demokrasi”de karar kılışının dinamiklerini, bu çabanın Türk siyasetinde

nasıl bir arayışa tekabül ettiğini ve bu arayışın “doğal,” “spontan” ve “kurmaca” bileşenlerini problematize etmeye çalışacağım.

“Merkez”e Doğru Yenilenen “Çevre”

İslam’ın iktidara tercüme edilen yüzlerinden birini Türkiye siyasetinde 30 yılı aşkın bir süredir temsil eden Milli Görüş Geleneğinin, iktidarın büyük ortağı olarak 28 Şubat sürecinden büyük yara alarak çıkması ve bu sürecin dini pratiklerin toplumsal ölçekteki tezahürlerine dönük olarak çevreyici bir dizi politikayı empoze etmesi, dinin siyasetle ilişkisinin nasıl kurulması gerektiği konusunda beraberinde ciddi bir sorgulama getirdi ve yeni arayışlara uygun bir zemin oluşturdu. Bu süreçte Milli Görüş Geleneğinin kendisiyle hesaplaşması, Fazilet Partisi içinde “Gelenekçiler-Yenilikçiler” saflaşmasını doğurdu. Yenilikçi hareketin bağımsızlaşarak partileşmesi Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti)¹

¹ Adalet ve Kalkınma Partisi Tüzüğüne göre, partinin kısa adı AK Partidir. Ancak bu ismin taşıdığı pozitif çağrışım,

kurulmasıyla somutlaştı. Kurulduğu yıl tek başına iktidar olmayı başaran bu partinin, 28 Şubat arka planında Milli Görüş geleneğine dönük olarak gerçekleştirdiği sorgulama, ideolojik düzeyde “yeni muhafazakar demokrasi” adlandırmasında ifadesini buldu.

Çok partili siyasete geçişle birlikte Türkiye’de siyasetin üzerine oturduğu temel eksen “merkez-çevre” ikiliği olmuştur. Asker-sivil bürokratik seçkinler ve büyük sermayenin temsil ettiği, tepeden inmece bir yaklaşımla ve devletin zora dayalı araçlarıyla uygulanan monolitik bir çağdaşlaşma projesinin sahibi olan merkez (CHP) karşısında, ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan dışlanmış köylüler, küçük esnaf ve zanaatkar, Kürt etnik kimliği ve dini cemaat ve tarikatlerin taleplerini merkeze taşıyan bir çevre hareketi (DP), kökleri İttihat ve Terakki Fırkası ile Ahrar Fırkası ayrışmasına kadar uzanan Türkiye siyasetinin çok partili matrisini teşkil eder. “Çevre”nin taleplerinin merkeze taşınması, hiç şüphesiz merkezin hassasiyetleriyle biçimlenmiş ve bu çerçevede “devletin bekası” dini ve etnik taleplerin görünürlük kazanmasına izin vermemiştir. İşte bu unsur, AK Partinin politik/ideolojik “adlandırma” meselesini problematize etmesinin sebebi hakkında bize önemli bir fikir vermektedir.

İslami Kimliğe Milliyetçi-Muhafazakar Şemsiye

DP’den itibaren “çevre”nin İslami hassasiyetleri siyasette kendisine yansımaları bulmuş, çevreden hareketle kurulan hiçbir siyasi hareket İslami taleplere bigane kalamamıştır. Ancak bu hassasiyetlerin siyasi

söyleme tercümesi hiçbir zaman doğrudan olmamış, bir tercüme ameliyesine tabi tutularak milliyetçilik şemsiyesi altına sokulmuştur. Milliyetçiliğin sahip olduğu nisbi meşruiyet ve yerlilik paydası, İslami taleplerin bu kimliğe yedirilerek temsilini mümkün kılmıştır. Süreç içinde “milliyetçi-muhafazakar” adlandırması, Kürt etnik kimliğini dışarıda bırakarak çevredeki tüm kimlik ve talepleri “uyumlulaştırarak” yansıtan bir prizma fonksiyonu görmüştür.

Müstakil İslami Şapka Siyaset Sahnesinde

1960-80 dönemi Türkiye’de sol hareketlerin siyaset sahnesine kendi kimliğiyle ağırlığını koyduğu, merkezin zayıflayarak parçalanmaya yüz tuttuğu, siyasetin Kemalist merkezin vaz ettiği oyunun kurallarını değiştirmeye zorladığı bir dönem olmuştur. Bu süreçte solun pozisyonel olarak merkezin karşısında yer alması, milliyetçi-muhafazakar söylemin klasik merkezle ittifak içine girmesi, en önemlisi de İslam’ın bir siyasi kimlik ve hareket olarak milliyetçi-muhafazakar şemsiyeyi atarak kendi müstakil partisini/partilerini oluşturması kayda değer olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. MNP-MSP geleneğinde sosyo-kültürel, RP döneminde fonksiyonel/sosyo-ekonomik bölünmeleri öne çıkarsa da, İslami kimliğin Milli Görüş geleneği içinde evrilmesine damgasını vuran husus onun “Müslüman oylar”ın adresi olduğunu iddia etmesidir. Milli Görüş geleneği, “milli” kavramının “din” anlamına gelen Arapça kök anlamından yararlanarak, merkezin İslami siyaset üzerindeki kısıtlayıcılığını aşmış, gerektiğinde de, son derece eyyamcı bir tutumla dindar olmayla siyasi tercih arasında birebir ilişki kurmaktan çekinmemiş, kendi partilerine oy verilmesini dindar olmanın zorunlu bir sonucu saymış, aksi tercih

---

muhalif bakış açısını bu isimlendirme yerine AKP’yi tercih etmeye götürmüştür. Bu çalışmada herhangi bir pozitif değer atfetmeden Tüzükteki resmi isimlendirme kullanılacaktır. Bk Adalet ve Kalkınma Partisi *Tüzük* (Ankara: AK Parti Yayınları, 2002), 14.

yapanları manevi müeyyidelerle “tehdit etmiştir”.

Dinin Milli Görüş partileri tarafından monolitik, partizan ve türdeş bir biçimde siyasallaştırılması 12 Eylül darbesine çarpsa da, “eski tatlar” “yeni taslar” içinde sunulmaya devam etmiştir. Refahiyol tecrübesi ve 28 Şubat süreci Türkiye’de din-siyaset ilişkisinin, “dindar kamuoyunda” Milli Görüş geleneğinin kilitleyici vesayetinden kurtularak “sağlıklı” bir biçimde tartışılması için gerekli sorgulama ve muhasebe atmosferinin oluşmasına ciddi katkıda bulunmuştur. Din-siyaset ilişkisinin yeniden tanımlanması sürecine damgasını vuran husus, bunun sadece merkezin dayatmasından değil, “içerden” gelen bir ihtiyaç saikiyle de gerçekleştirilmesidir. İşte bu sorgulama, ideoloji ve kimlik düzeyinde “yeni muhafazakar demokratiği,” hareket düzeyinde de AK Partiyi doğurmuştur.

Muhafazakar Şemsiyeye Geri Dönüş mü?

Kimilerinin “Yeni İslamcılık” dediği siyasal İslam geleneğinden kopuş çabası olarak adlandırabileceğimiz süreçte AK Parti sözcülerinin din-siyaset ilişkisini temel hak ve hürriyetlerin korunması bağlamında, dini ifade ve örgütlenme hürriyetinin önemsenmesi olarak tanımladıkları görülmektedir.² Tayyip Erdoğan’ın “bireysel referansının İslam” olduğunu belirtmesi ancak siyasi referans olarak demokrasiyi telaffuz etmesi de,³ jakoben Kemalist

geleneğin “mabedlere ve vicdanlara” hapsedmek istediği dini görünürlüğü, AK Partinin siyasal alandan çekerek bireysel ve toplumsal alanda kristalize etme çabası olarak değerlendirilebilir. Bu çabanın oturduğu zihniyet arka planına göre, dinin bir değerler ve normlar kümesi olarak siyasal alanı etkilemesi kaçınılmazdır. Ancak bu etki herhangi bir siyasi partinin fırça izlerini taşımayan, “partizanlaşmayan,” sisteme dönük demokratik talepler kümesinin bir parçası olarak görülmelidir. Bu bakımdan AK Partinin laikliği anlama biçimi, dinin bireysel ve toplumsal görünürlüğünün üzerindeki sınırlamaları kaldırmak ve dinin herhangi bir siyasi partinin yedeğinde siyasallaşmasına karşı çıkmak şeklinde tebeyyün etmektedir.⁴ Başka bir deyişle, demokratik sisteme yönelen taleplerin dini bir nitelik taşıması, bu taleplerin yok sayılması ya da bastırılması şeklinde bir tutuma yol açmamalıdır. Ancak taleplerin

---

referansının İslam olduğunu daha önce de söyledim. Ama politik anlamda referansımız Anayasamızdır ve demokratik ilkelere dir. “

“Ben demokratik düzenden yana, liberalizme açığım. Muhafazakar bir liberal anlayıştan yanayım. Şu andaki merkeze oturacak yapıda olan bir muhafazakar demokrat diyebilirsiniz”

Muhafazakar değişimcileri kabul ediyor musunuz?

-Fena bir tabir değil amam muhafazakar demokrat daha iyi olur.

Peki Müslüman demokrasi partisi size uyuyor mu?

-Türkiye henüz buna oturmadı.

Benim referansım İslam dediniz. Bu tabir daha evvel de kullanıldı ve eleştirilere açık bir tabir oldu. Onu biraz açar mısınız?

-Tabii ısrarla yine söylüyorum yani benim hukuksal ve siyasal bir referansım şu andaki açıklanmış olan bu programdır.”Bk. Cüneyt Ülsever, “Recep Tayyip Erdoğan ile Röportaj: Politik Referansımız Anayasadır,” *Hürriyet*, 28 Ağustos, 2001.

⁴ AK Partinin laiklik anlayışı için bk. *Ak Parti Kalkınma ve Demokratikleşme Programı* (Ankara: Ak Parti Yayınları, 2002), 14-15.

² Bk Ruşen Çakır, Abdullah Gül’le Röportaj, “Kimse Bizden Hayat Tarzımızı Değiştirmemizi Beklemesin,” *Vatan*, 28 Eylül 2003.

³ “...Dini esaslı bir devletten yana değilim. ... Müslümanlığımın gereğini yaşadığım bir topluluk benim için ideal bir devlettir. Bana bunu şu anda Amerika’da, Avrupa’da gördüğüm kadarıyla Amerika’da veriyor, Avrupa da veriyor, Türkiye’de de bunun verildiğine, verilmesine inanıyorum. Onun için de kişisel anlamda

münhasıran dini nitelik taşımasının bu taleplerin kabulüne dönük bir ağırlık taşıması laikliğe zarar verir.

AK Parti kurulmadan kaleme aldığı “Erdoğan ve Liberalizm” yazısında, Mustafa Erdoğan, Erdoğan hareketinin en büyük açmazının siyasi kimliğe ilişkin olduğunu belirtmişti.⁵ Oluşum içinde yer alanların hemen tamamının Milli Görüş geleneğinden gelmesi, yeni oluşumcuların kimliklerinin ve buna bağlı imajlarının “siyasal İslamcı” gelenek içinde şekillendiğini göstermekteydi. Bu da, bu oluşum içinde yer alanların kendilerini içinde buluna geldikleri hareketten ayrılmaya iten saik ve tercihleri net bir şekilde topluma açıklamalarını gerekli kılmaktadır. Bu ayrılmanın konjonktürden yararlanma saikinden kaynaklanan, fırsatçı ve kariyerist bir tutum olmadığına toplumun inandırılması gerekir. Erdoğan’a göre, kökeni İslamcı siyaset (MNP-MSP-RP-FP) geleneği olan ve popülaritesi son derece yüksek bir siyasetçi olan Erdoğan henüz kimlik konusunda hiçbir netlik sunmamıştır. Erdoğan’ın siyasi geçmişi göz önünde bulundurulduğunda, “o ancak bir ölçüde liberal bir renk taşıyan ama özünde muhafazakar-demokrat bir hareketin lideri olabilir.”⁶

Belki de bu belirlemenin bir tezahürü olarak, 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra, AK Partinin siyasi kimlik arayışları “muhafazakar demokrasi”de karar kılmıştır. AK Partinin siyasi kimlik manifestosu olarak yayınlanan *Muhafazakar Demokrasi*⁷ kitabında kimlik siyaseti yerine “kimlikli siyaset” vurgusunun öne çıkarılması bu bakımdan ilgi çekicidir. Kimlik siyasetinin

toplumsal ortak paydalar kümesi içinde bulunması gereken din, mezhep ve etnikliğe ilişkin tanımlamaları siyasallaştırarak toplumu kutuplaştırıcı bir nitelik taşıdığı belirtilmesi, bu bakımdan AK Partinin buna soğuk bakması, din-siyaset ilişkisinin demokratik kurgusu bakımından önemli bir noktadır.⁸ “Müslüman demokrat” adlandırmasının benimsenmemesi de bu bakımdan önemlidir.⁹

AK Partinin siyasi duruşunu ve kimliğini “yeni muhafazakar demokrat” olarak tanımlaması beraberinde önemli tartışma soruları getirmiştir. Gerçekten de bu çaba, köşesiz, ilkesiz ve eyyamcı bir siyaset anlayışı, ki bu anlayışın ANAP ve DYP gibi klasik merkez sağ partilerinin erimesinin en önemli sebepleri arasında olduğunu anılan kitabın yazarı da belirtmektedir, yerine uzlaşma kültürüne dayalı bir ilkeliliği öne çıkarmaktadır.

AK Partiyeye ismarlanan kimliğin partinin çok dar liderlik kadrosu tarafından belirlenmiş olması, partinin parlamento grubu, teşkilatı ve genel kamuoyunun bu sürecin dışında bırakılmış olması, bu sürecin demokratik niteliğini önemli ölçüde gölgeleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de, neo-liberal Amerikan muhafazakarlığının AK Partiyeye kimlik olarak yamanması, henüz sindirilmiş ve içselleştirilmiş bir benimsemeden yoksundur. Liberalizmin kültürel açılımlarına mesafeli duran ancak siyasi ve ekonomik yaklaşımlarına kucak açan bu yaklaşımın, “yeni muhafazakarlık/neo-cons” ve “demokrasi” ayakları gerçekte bütünüyle liberal bir kaide üzerine yaslanmaktadır. Özellikle Milli Görüş geleneğinden gelen AK

---

⁵ Mustafa Erdoğan, “Erdoğan ve Liberalizm,” *Radikal*, 11 Temmuz 2001.

⁶ *A.g.m.*

⁷ Yalçın Akdoğan, *Muhafazakar Demokrasi* (Ankara: AK Parti Yayınları, 2003).

---

⁸ Yalçın Akdoğan, “Yeni Siyaset Tarzı Arayışları,” *Radikal*, 8 Ekim 2003.

⁹ “Kendini Arayan Parti AK Parti: Bize Müslüman Demokrat Demesinler,” *Sabah*, 16 Ağustos 2003.

Partililerin liberalizme olan soğukluğu, bu adlandırma çabasının içeriğinin onunla doldurulsa da, adının “muhafazakarlık” olarak konmasında önemli bir amil olduğu söylenebilir.

Bu adlandırmanın demokrasi ayağı net bir vurguya sahip değildir. Temsili/liberal demokratik unsurlarla katılımcı demokrasi öğelerinin harmanlandığı bu yaklaşımda, farklı demokratik vurguların ayırında olunmadığı, bu yüzden sistematik bir demokratik anlayışın vüzh bulamadığı görülmektedir. AK Partinin siyasi manifesto çabasının entelektüel düzeyinin, “ders kitabı” bilgilerinin tekrarlanması düzeyinin üzerine çıkarılması gerekliliği apaçık ortadadır.

Ancak, Türkiye’de yerleşik demokrasinin tahakkuku için önemli bir adım olarak görülmesi gereken bu “kimlik oluşturma” gayretinin asıl problematize edilmesi gereken ayağını, elbette “yeni muhafazakarlık” oluşturmaktadır. Kimilerinin “İslam’ın neo-liberal kalıplara uyarlanması,”¹⁰ kimilerinin “İslam’ın protestanlaştırılması”¹¹ olarak gördüğü bu adlandırma, kimilerine göre de “liberal kapitalizmin Türkiye’ye başarıyla uyarlanmış bir versiyonudur.”¹² Teoriden pratiğe dönük değil, pratikten çıkarsanan bir teorileştirme çabası olarak “Yeni Muhafazakar demokratlık” “istim arkadan gelir” mantığının bir yansımasıdır. Fazilet Partisi içindeki ayrışmadan itibaren kullanılan “Yenilikçilik” söyleminin “muhafazakarlığa” kolaycılık dönüşüvermesi siyasi pratiğin belirleyiciliğiyle ilişkilidir. Ancak bu belirleyiciliğin objektif

temellerinin olduğunu da teslim etmek gerekiyor. AK Partinin arayışları siyasal İslam-merkez sağ sarkacının dışına çıkarak, önemli ölçüde yeni bir toplumsal taban oluşturup bunu sürekli kılmak için “sağcılaşmadan ve siyasal İslamcılığa savrulmadan,” çevrenin her türlü talebini demokratik sistem içine taşımak ve merkezi buna göre dönüştürmek çabasına tekabül etmektedir.

Bu çabada “muhafazakarlık” AK Partinin evrensel değil yerel hassasiyetlerini yansıtmaktadır. Cem Boyner’in Yeni Demokrasi Hareketi (YDH)ve Liberal Demokrat Parti (LDP)nin kitleselleşmemesi ve birer entelektüel liberal fikir kulübü düzeyinde kalmaları, ancak aynı liberal düzleme yakın duran AK Partinin tek başına iktidar olacak çoğunluğu yakalaması, kendisini seçmenle buluşturan “muhafazakarlık” ayağıyla mümkün olmuştur. Dinin muhafazakarlık düzeyinde toplumsallaştırılması, hem toplumun geniş kesimlerinin dini hürriyet havasını teneffüs etmesine, hem de “din devleti” korkularının giderilmesine önemli katkılar yapmıştır. Dolayısıyla siyasal alanda, çizdiği zigzaglara rağmen “radikal demokrat” bir görüntü veren ancak toplumsal alanda “muhafazakarlık” vurgusunu öne çıkaran AK Partinin kimlik bileşenleri, kendi içinde dinamik çelişkileri besleyecek önemli damarlara sahiptir. Mesela, modernleşmenin beraberinde getirdiği atomizasyonun, geleneksel kültürün taşıyıcısı olarak *mahalleyi* ortadan kaldırması, ailenin en önemli ve tek sosyal birim olarak kalmasına yol açmıştır. AK Parti programının aileye ilişkin vurgusu da bunu yansıtır.¹³ Yapılan

¹⁰ “Siyasal İslam Bitti, Yaşasın Yeni İslamcılık,” *Hürriyet Pazar Eki*, 16 Şubat 2003.

¹¹ *A.g.g.* Ayrıca bk Yusuf Kaplan, “ ‘Yeni İslamcılık’ Numarası-1: Pergelini Şaşırmak Ya da Garpzedelerden Sonra Şimdi de Şarkzedeler!” *Yeni Şafak*, 17 Şubat 2002.

¹² “Siyasal İslam Bitti, Yaşasın Yeni İslamcılık,” *Hürriyet Pazar Eki*, 16 Şubat 2003.

¹³ AK Parti Programının aileye ilişkin bölümünde, ailenin desteklenmesine ilişkin düzenlemeler geliştirileceği belirtilmekte ve bunlar sıralanmaktadır. Bk *Ak Parti*

maaş zamlarında aile ve çocuk yardımının önemsendiğinin ortaya konması da bununla ilişkilidir. Ancak bu muhafazakar vurgunun verimlilik ve rasyonellik gibi liberal piyasa değerlerine yenik düştüğü söylenebilir. Kamu kurumlarının kreşlerinden yararlanan devlet memurlarından alınan karşılığın neredeyse piyasa rakamları düzeyine çıkarılması, servis otobüsleri ve sosyal konutların özelleştirme rüzgarıyla önemli ölçüde “elden çıkarılması,” aslında aileyi destekleyen bu hizmetlerin bir çırpıda gözden çıkarıldığını ve aile vurgusunun söylem düzeyinde kaldığını gösteren tipik örneklerdir. Üstelik sosyal devlet politikalarının kimi sonuçlarının, aile kurumunu zayıflattığı argümanına siyasi manifestoda yer verilmiş olması¹⁴ da, bu açıdan kayda değer bir noktadır. Kısacası, AK Partinin muhafazakarlığı, Yeni Sağ söylemle büyük ölçüde örtüşmekte, yerli kaygılardan hareketle öne çıkarılan sosyal duyarlıklar neo-liberalizmin soğuk duvarında “erimektedir”.

AK Partinin muhafazakarlığının bir ideoloji olarak muhafazakarlıkla ilişkisi aslında pek de güçlü değildir. Yüzyılların müterakim hikmetini kör değişimin tahmin edilemeyen sonuçlarına kurban vermemek şeklindeki klasik siyasi tutumun AK Partiye tercüme edilir bir tarafı bulunmamaktadır. AK Partinin muhafazakarlık vurgusu esas itibariyle, en azından söylem düzeyinde, ailenin önemsenmesi ve din hürriyetinin sınırlarının demokratik belirlenişine yapılan vurguyla sınırlıdır.

AK Partinin muhafazakarlık söylemi son tahlilde siyasi meşruiyet kaygısı tarafından belirlenmiştir. Bu yüzden muhafazakarlığa

ilişkin olarak yapılan tesbitler, güncelden hareketle oluşturulan bir tutuma isim koyma çabasını aşma ihtiyacı içindedir. Siyasal İslam geleneğinden kopan bir hareketin siyasi meşruiyet arayışı olarak AK Partinin muhafazakarlık söyleminin üç adresi bulunmaktadır. Birinci adres, elbette “yerli” hassasiyetlere yapılan vurguyla seçmen kitesidir. İkinci adres, muhafazakarlık gibi meşruiyet problemi bulunmayan “batılı” bir ideoloji dolayısıyla “dış kamuoyuna” verilen “sıcak” mesajdır. En önemli adres ise, hiç şüphesiz Kemalist merkeze dönük olarak verilmek istenen, “siyasal İslamcılıkla ilişkimiz yok” mesajıdır. Ancak bu mesajın iki yüzü bulunmaktadır. Birincisi laikliğe dönük iltizam beratı, ikincisi ise laisizmi redde dayalı dönüştürücü bir tutum.¹⁵

---

¹⁵ “Siyasal İslamcılığa karşı, İslami değerlere hassas Muhafazakar Demokratik anlayışını seslendirirken şunları söylüyor R. T. Erdoğan: “ Biz değiştik diyoruz. Ama bizi hala eski konumumuzla değerlendiriyorlar. Din eksenli parti değil desek de, bizi oraya oturtuyorlar. Bizim çizdiğimiz Muhafazakar Demokrat çizgi... Taliban rejiminin Afgan halkına zulmettiğine düşünüyorum. İnsanların ölmesine bir rejim çanak tutuyorsa, zemin hazırlıyorsa, bizim onu kalkıp da alkışlamamız mümkün değildir. Biz istiyoruz ki, insanlar kendi yönetimlerini tespit etsinler. Ben bu konuda rahatım. Türkiye’de maalesef her fikrin yobazı vardır. Sağ ve sol yobazlardan çok çıktı Türkiye. Hala çekiyor. Bunlardan kurtulmamız lazım.” Bk “Yobazlardan Artık Sıyrılmalı,” *Hürriyet*, 20 Ekim 2001. Laikliği ve İslami duyarlığı olumlayan ancak laisizmi ve siyasal islamcılığı reddeden bu tutumun bir yansıması olarak, Almanya’da yayımlanan *Süddeutsche Zeitung* gazetesine verdiği röportajda Erdoğan, AKP’yi “dini temellere dayanmayan, hem sağdaki hem de soldaki insanları kazanmak isteyen muhafazakar, demokrat bir parti” olarak tanımlamaktadır. “Türkiye en iyi modeldir” başlığı ile yayımlanan röportajda, Erdoğan “Şu an Türkiye bir hukuk devleti olarak çok iyi bir örnek olmasa bile, biz laik-demokratik bir toplum için örnek olabiliriz. Yine de İslam toplumlarındaki en iyi örnek şu an Türkiye’dedir. Bazıları laisizmi bir din olarak algılıyor. Bir Müslüman laik bir sistemi kabullenebilir. Ben de bunu yapıyorum” dedi. “Türkiye En İyi Modeldir,” *Yeni Şafak*, 5 Aralık 2001.

Kalkınma ve Demokratikleşme Programı (Ankara: Ak Parti Yayınları, 2002), 89-91.

¹⁴ Akdoğan, *Muhafazakar Demokrasi*, s. 42 ve 58.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "temadi ederek değişmek, değişerek temadi etmek" şeklinde ifade ettiği muhafazakar tutumun yerli kökleri, AK Partinin siyasi kimliğine vücut verecek bir güce ve otantikliğe sahip olmaktan uzaktır. "Yeni muhafazakar demokratlık," değişim anlayışı bakımından muhafazakar değil reformist, hatta radikal olarak nitelenebilir. Siyasetin reel politik şartlarının dayattığı gel gitler bir tarafa bırakıldığında, kök bir kültürel değerler dizisi dışında, son derece Batı yönelimli, değişimi Avrupa Birliği idealine yönlenmiş olarak algılayan, bu bakımdan "kıblesi" oldukça net bir ideolojik pozisyonla karşı karşıya bulunmaktayız. Bu bakımdan Ali Yaşar Sarıbay'ın AK Partinin siyasi kimliğine ilişkin tanımlaması son derece isabetli görünmektedir: "İsmi "İslam", uygulamaları "liberal", tutumu "demokrat", yörüngesiye "Batı"."¹⁶

klasik merkez anlayışını yıktığını, 1999 ve 2002 seçim sonuçları açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu bakımdan AK Parti'nin, daha kuruluşunun birinci yılında bu meseleyi problematize ederek önemsemesi ve kimlik arayışının içini doldurma yönünde ısrarlı bir tutum sergileyeceğinin işaretlerini vermesi, demokratik konsolidasyon açısından önemsenmesi gereken bir husustur. Bu süreç içinde en can alıcı soru, liberalizm, muhafazakarlık ve İslam arasındaki kurgunun nasıl şekilleneceği sorusu olacaktır.

Sonuç Yerine: Kimlik Siyaseti ve Kimliksizlik Kısacasında AK Partinin Kimlik Arayışı

Türkiye siyasetinde katı ideolojik pozisyonlar benimseyerek sekter bir tutumla kimlik siyaseti yapanların, siyasi istikrarsızlığın süreklileşmesinde ve demokratik sistemin konsolidasyonunun gecikmesinde önemli bir rol oynadıkları, Türkiye siyasetinin parçalanması ve uzlaşmayı teslimiyet kültürü olarak algılamasında önemli bir payı olduğu, çok partili demokrasiye geçişten sonraki siyasi tecrübeden çıkarsanabilecek sonuçlardan biridir. Öte yandan, mevcut durumu yok saymamayı verili duruma teslim olup ona göre siyaset yapmak olarak anlayan, politik hayatın "gerekleri" gerekçesine sığınıp siyasi ilkesizliği ilke haline getiren eyyamcı siyaset tarzının da

¹⁶ "AKP Kimliksizliğe Mahkum," *Vatan*, 13 Ekim 2003

